

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen)

den 21 oktober 2021 *

”Begäran om förhandsavgörande – Socialpolitik – Likabehandling i arbetslivet – Direktiv 2000/78/EG – Förbud mot diskriminering på grund av funktionshinder – Artikel 2.2 a – Artikel 4.1 – Artikel 5 – Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna – Artiklarna 21 och 26 – Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning – Uppgifter för en lekmannadomare i ett straffrättsligt förfarande – Blind person – Fullständig uteslutning från att delta i brottmål”

I mål C-824/19,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Varhoven administrativen sad (Högsta förvaltningsdomstolen, Bulgarien) genom beslut av den 31 oktober 2019, som inkom till domstolen den 12 november 2019, i målet

TC,

UB

mot

Komisija za zashtita ot diskriminatsia,

VA,

ytterligare deltagare i rättegången:

Varhovna administrativna prokuratura,

meddelar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

sammansatt av ordföranden på första avdelningen A. Arabadjiev, tillika tillförordnad ordförande på andra avdelningen, samt domarna I. Ziemele, T. von Danwitz (referent), P.G. Xuereb och A. Kumin,

generaladvokat: H. Saugmandsgaard Øe,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

* Rättegångsspråk: bulgariska.

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- VA, genom henne själv,
- Polens regering, genom B. Majczyna, i egenskap av ombud,
- Portugals regering, genom L. Inez Fernandes, A. Pimenta, J. Marques och P. Barros da Costa, samtliga i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom D. Martin och N. Nikolova, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 22 april 2021 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 5.2 i Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, vilken godkändes på Europeiska gemenskapens vägnar genom rådets beslut 2010/48/EG av den 26 november 2009 (EUT L 23, 2010, s. 35) (nedan kallad FN-konventionen), samt av artikel 2.1–2.3 och artikel 4.1 i rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet (EGT L 303, 2000, s. 16).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan TC och UB, å ena sidan, och Komisia za zashtita ot diskriminatsia (kommissionen för skydd mot diskriminering, Bulgarien) och VA, å andra sidan, angående nämnda kommittés beslut att ålägga TC och UB, i deras egenskap av ordförande i domstol och domare på en brottmålsavdelning, böter för att ha diskriminerat VA, som är lekmannadomare på denna avdelning.

Tillämpliga bestämmelser

Internationell rätt

- 3 I artikel 1 i FN-konventionen anges följande:

”Denna konventions syfte är att främja, skydda och säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning och att främja respekten för deras inneboende värde.

Personer med funktionsnedsättning innefattar bland annat personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka i samspel med olika hinder kan motverka deras fulla och verkliga deltagande i samhället på lika villkor som andra.”

- 4 Artikel 5 i konventionen, med rubriken ”Jämlikhet och icke-diskriminering”, har följande lydelse:
- ”1. Konventionsstaterna erkänner att alla människor är lika inför och enligt lagen och utan någon diskriminering berättigade till lika skydd och lika förmåner enligt lagen.
2. Konventionsstaterna ska förbjuda all diskriminering på grund av funktionsnedsättning och garantera personer med funktionsnedsättning lika och effektivt rättsligt skydd mot diskriminering på alla grunder.
3. För att främja jämlikhet och avskaffa diskriminering ska konventionsstaterna vidta alla ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att skälig anpassning tillhandahålls.
4. Särskilda åtgärder som är nödvändiga för att påskynda eller uppnå faktisk jämlikhet för personer med funktionsnedsättning ska inte betraktas som diskriminering enligt denna konvention.”
- 5 I artikel 27 i FN-konventionen, med rubriken ”Arbete och sysselsättning”, anges följande i punkt 1:
- ”Konventionsstaterna erkänner rätten till arbete för personer med funktionsnedsättning på samma villkor som för andra. Det innefattar rätten att kunna förtjäna sitt uppehälle genom fritt valt eller antaget arbete på arbetsmarknaden och i en arbetsmiljö som är öppen, som främjar integration och är tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Konventionsstaterna ska skydda och främja förverkligande av rätten till arbete, även för personer som förvärvar funktionsnedsättning under anställning, genom att vidta ändamålsenliga åtgärder, inklusive lagstiftning, för att bland annat
- a) förbjuda diskriminering på grund av funktionsnedsättning med avseende på alla frågor som gäller alla former av yrkesverksamhet, inklusive rekryteringsvillkor, anställning och sysselsättning, bibehållande av anställning, befordran samt en säker och hälsosam arbetsmiljö,
- ...”

Unionsrätt

- 6 I skälen 16, 20, 21 och 23 i direktiv 2000/78 anges följande:
- ”(16) Åtgärder för att anpassa arbetsplatserna till funktionshindrade personers behov spelar en viktig roll när det gäller att bekämpa diskriminering på grund av funktionshinder.
- ...
- (20) Lämpliga åtgärder bör vidtas, dvs. effektiva och praktiska åtgärder för att organisera arbetsplatsen med hänsyn till personer med funktionshinder, t.ex. inredning av lokaler eller anpassning av utrustning, arbetstakt, arbetsfördelning, utbildningsmöjligheter eller arbetsledning.
- (21) I syfte att avgöra huruvida åtgärderna blir alltför betungande, bör man särskilt beakta de ekonomiska och andra kostnader som åtgärderna medför, organisationens eller företagets storlek och ekonomiska resurser och möjligheten att erhålla offentliga medel eller annat stöd.

...

(23) Under mycket begränsade omständigheter kan en särbehandling vara berättigad, när en egenskap som avser religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning utgör ett verkligt och avgörande yrkeskrav, förutsatt att syftet är legitimt och kravet är rimligt. Sådana omständigheter skall ingå i den information som medlemsstaterna skall lämna till kommissionen.”

7 Artikel 1 i direktivet, med rubriken ”Syfte”, har följande lydelse:

”Syftet med detta direktiv är att fastställa en allmän ram för bekämpning av diskriminering i arbetslivet på grund av religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning, för att principen om likabehandling skall kunna genomföras i medlemsstaterna.”

8 I artikel 2 i direktivet, med rubriken ”Begreppet diskriminering”, föreskrivs följande:

”1. I detta direktiv avses med principen om likabehandling att det inte får förekomma någon direkt eller indirekt diskriminering på någon av de grunder som anges i artikel 1.

2. Enligt punkt 1 skall

a) direkt diskriminering anses förekomma när en person på någon av de grunder som anges i artikel 1 behandlas mindre förmånligt än en annan person behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation,

...”

9 I artikel 3 i samma direktiv, med rubriken ”Tillämpningsområde”, föreskrivs följande i punkt 1:

”Inom ramen för [Europeiska unionen] befogenheter skall detta direktiv tillämpas på alla personer, såväl inom den offentliga som den privata sektorn, inklusive offentliga organ, i fråga om följande:

a) Villkor för tillträde till anställning, till verksamhet som egenföretagare och till yrkesutövning, inklusive urvalskriterier och krav för anställning inom alla verksamhetsgrenar på alla nivåer i arbetslivet, inbegripet befordran.

...

c) Anställnings- och arbetsvillkor, inklusive avskedande och löner.

...”.

10 I artikel 4 i direktiv 2000/78, med rubriken ”Yrkeskrav”, föreskrivs följande i punkt 1:

”Utan hinder av artikel 2.1 och 2.2 får medlemsstaterna föreskriva att sådan särbehandling som föranleds av en egenskap som har samband med någon av de grunder som anges i artikel 1 inte skall utgöra diskriminering, om denna egenskap utgör ett verkligt och avgörande yrkeskrav på grund av yrkesverksamhetens natur eller det sammanhang där den utförs, förutsatt att målet är legitimt och kravet proportionerligt.”

- 11 I artikel 5 i detta direktiv, med rubriken ”Rimliga anpassningsåtgärder för personer med funktionshinder”, föreskrivs följande:

”För att garantera principen om likabehandling för personer med funktionshinder skall rimliga anpassningsåtgärder vidtas. Detta innebär att arbetsgivaren skall vidta de åtgärder som behövs i det konkreta fallet för att göra det möjligt för en person med funktionshinder att få tillträde till, delta i eller göra karriär i arbetslivet, eller att genomgå utbildning, såvida sådana åtgärder inte medför en oproportionerlig börda för arbetsgivaren. Om denna börda i tillräcklig grad kompenseras genom åtgärder som redan ingår i den berörda medlemsstatens politik för personer med funktionshinder bör den inte anses oproportionerlig.”

Bulgarisk rätt

- 12 I artikel 6 i konstitutionen (DV nr 56, av den 13 juli 1991), i den lydelse som är tillämplig på omständigheterna i det nationella målet, föreskrivs följande:

”1) Människorna föds fria och jämlika vad gäller värdighet och rättigheter.

2) Alla ska vara lika inför lagen. Varje begränsning av rättigheter eller privilegier som grundas på ras, nationalitet, etnisk tillhörighet, kön, härkomst, religion, utbildning, övertygelse, politisk tillhörighet, personlig eller social ställning eller ekonomiska tillgångar, ska vara förbjuden.”

- 13 Artikel 48 i konstitutionen har följande lydelse:

”1) Medborgarna har rätt till arbete. Staten ska säkerställa förutsättningar för att genomföra denna rätt ska kunna utövas.

2) Staten ska säkerställa förutsättningar för att förverkliga rätten till arbete för människor med psykiska och fysiska funktionsnedsättningar. ...”

- 14 Enligt artikel 4.1 i Zakon za zashtita ot diskriminatsia (lagen om skydd mot diskriminering, DV nr 86 av den 30 september 2003), i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet (nedan kallad diskrimineringslagen) är all direkt eller indirekt diskriminering på grund av bland annat funktionshinder förbjuden.

- 15 Enligt artikel 7.1.2 i denna lag gäller följande:

”Följande utgör inte diskriminering:

...

2. Särbehandling av personer som föranleds av en egenskap som har samband med någon av de grunder som anges i artikel 4.1, om denna egenskap utgör ett verkligt och avgörande yrkeskrav på grund av yrkesverksamhetens natur eller det sammanhang i vilket den utförs, förutsatt att målet är legitimt och kravet inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det eftersträfvade målet.”

- 16 I artikel 66 i zakon za sadebnata vlast (lagen om domstolsväsendet, DV nr 64 av den 7 augusti 2007), i den lydelse som var tillämplig i det nationella målet (nedan kallad lagen om domstolsväsendet), föreskrivs att i de fall som föreskrivs i lag omfattar den dömande sammansättningen vid den domstol som är behörig i första instans även lekmannadomare, vilka har samma rättigheter och skyldigheter som domare.
- 17 Artikel 67.1 i lagen om domstolsväsendet har följande lydelse:
- ”Till lekmannadomare kan alla bulgariska medborgare väljas som har rättskapacitet och som:
1. är mellan 21 och 68 år,
  2. har en folkbokföringsadress i en kommun som ingår i den domsaga där den domstol är belägen till vilken vederbörande har lämnat in sin ansökan,
  3. har åtminstone avslutad gymnasieutbildning,
  4. inte har dömts för uppsåtligt brott, även vid rehabilitering, och
  5. inte lider av någon psykisk sjukdom.”
- 18 I artikel 8.1 i Nakazatelno-protsesualen kodeks (straffprocesslagen, DV nr 86 av den 28 oktober 2005), i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet (nedan kallad straffprocesslagen), föreskrivs följande:
- ”I de fall och i enlighet med de förfaranden som föreskrivs i denna lag deltar lekmannadomare i domstolarnas dömande sammansättning.”
- 19 I artikel 13.1 i straffprocesslagen föreskrivs att domstolen, åklagarmyndigheten och förundersökningsmyndigheterna, inom ramen för sina respektive befogenheter, ska vidta alla åtgärder för att utreda den objektiva sanningen. I artikel 13.2 föreskrivs att den objektiva sanningen fastställs på det sätt som föreskrivs i denna lag.
- 20 Enligt artikel 14.1 i straffprocesslagen ska domstolen, åklagarmyndigheten och förundersökningsmyndigheterna fatta sina avgöranden på grundval av sin fasta övertygelse, på grundval av en objektiv, fördjupad och fullständig prövning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet, under vägledning av bestämmelserna i denna lag.
- 21 Enligt artikel 18 i straffprocesslagen ska domstolen, åklagarmyndigheten och förundersökningsmyndigheterna fatta sina avgöranden på grundval av bevis som de själva fastställer och bedömer, om inte annat föreskrivs i denna lag.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 22 VA har en permanent nedsatt arbetsförmåga på grund av en synförlust, vilket framgår av ett expertutlåtande från år 1976. Hon genomgick akademisk juridisk utbildning och år 1977 avlade hon med framgång lämplighetsprov för utövande av juridisk verksamhet. Därefter arbetade hon för Synskadades riksförbund och i organisationer som tillhör den europeiska sammanslutningen för synskadade.

- 23 År 2014 tillsattes VA som lekmannadomare vid Sofiyski gradski sad (domstol för staden Sofia, Bulgarien), efter ett förfarande som genomfördes av stadsfullmäktige i Sofia. Hon placerades vid Sofiyski rayonen sad (Distriktsdomstolen i Sofia, Bulgarien) och genom lottning vid denna domstols sjätte brottmålsavdelning, vid vilken den dömande sammansättningen bestod av domare UB samt tre andra lekmannadomare. Hon avlade ed i denna egenskap inför nämnda domstol den 25 mars 2015.
- 24 Mellan den 25 mars 2015 och den 9 augusti 2016, deltog VA inte i en enda brottmålsförhandling. I maj 2015 vände hon sig till ordföranden för Sofiyski rayonen sad (Distriktsdomstolen i Sofia), närmare bestämt TC, och begärde att hon skulle placeras under en annan domare. Hon fick emellertid inte något svar.
- 25 Den 24 september 2015 vände sig VA till kommissionen för skydd mot diskriminering och gjorde gällande att domare UB hade utsatt henne för ogynnsam behandling på grund av hennes funktionshinder, genom att inte ha tillåtit henne att delta i några brottmålsprocesser. Hon gjorde också gällande att TC hade utsatt henne för ogynnsam behandling genom att inte bifalla hennes begäran om omplacering hos en annan domare så att hon skulle kunna utöva sin rätt att arbeta som lekmannadomare. TC och UB har i sina svar bland annat åberopat arten av de skyldigheter som åligger en lekmannadomare, nödvändigheten av att besitta särskilda fysiska egenskaper samt förekomsten av ett rättsligt ändamål, närmare bestämt iakttagandet av principerna i straffprocesslagen, vilket rättfärdigar en särbehandling av VA på grund av en egenskap som är kopplad till ett funktionshinder, i enlighet med artikel 7.1.2 i lagen om diskriminering.
- 26 I beslut av den 6 mars 2017 slog kommissionen för skydd mot diskriminering, efter att ha hört TC och UB, fast att dessa hade diskriminerat VA på grund av hennes funktionshinder, bland annat i den mening som avses i artikel 4 i lagen om diskriminering. UB och TC förpliktades att betala böter på 250 respektive 500 bulgariska leva (BGN) (cirka 130 respektive 260 euro).
- 27 Både TC och UB väckte talan mot detta beslut vid Administrativen sad Sofia-grad (Förvaltningsdomstolen i staden Sofia, Bulgarien). Förvaltningsdomstolen ogillade respektive talan. Den fann bland annat att det var rättsstridigt att införa principiella restriktioner för tillträde till ett visst yrke eller till en viss verksamhet, såsom lekmannadomare, genom att anta att det mot bakgrund av funktionshindret är omöjligt att fullt ut utöva detta yrke eller denna verksamhet. Det särskilda i brottmålsprocessen medför visserligen en skyldighet för lekmannadomaren att iaktta processens grundläggande principer, närmare bestämt, för en dömande sammansättning, principerna om omedelbarhet, om utredning av den objektiva sanningen och om att den behöriga dömande sammansättningen ska vara fast övertygad. Antagandet att förekomsten av ett funktionshinder under alla omständigheter fräntar en person förmågan att följa dessa principer, utgör emellertid en diskriminering. Nämnda domstol tillade att dessa överväganden finner stöd i den omständigheten att VA deltog i ett stort antal brottmålsförhandlingar från och med den 9 augusti 2016, det vill säga dagen för ikraftträdande av den lagreform varigenom den elektroniska placeringen av lekmannadomare infördes.
- 28 TC och UB överklagade var för sig domen från Administrativen sad Sofia-grad (Förvaltningsdomstolen i staden Sofia) till den hänskjutande domstolen, Varhoven administrativen sad (Högsta förvaltningsdomstolen, Bulgarien). TC har till stöd för sitt överklagande gjort gällande att domstolen i första instans borde ha tillämpat artikel 7.1.2 i lagen om diskriminering, avseende förekomsten av ett verkligt och avgörande yrkeskrav. Med hänsyn till karaktären av lekmannadomarens uppgifter kan dessa inte utföras av personer vars funktionshinder medför ett åsidosättande av principerna som stadfästs i straffprocesslagen. UB

har å sin sida gjort gällande att Administrativen sad Sofia-grad (Förvaltningsdomstolen i staden Sofia) gjorde fel när den tillämpade lagen om diskriminering framför straffprocesslagen, som har högre rang i normhierarkin, och framför de principer som slås fast i sistnämnda lag och som UB i egenskap av brottmålsdomare är skyldig att iaktta vid prövningen av mål som anhängiggjorts vid domstolen. UB har också gjort gällande att hon på samma sätt är skyldig att säkerställa att samtliga ledamöter i den dömande sammansättningen behandlar den bevisning som lagts fram i målet på lika villkor och att de gör en omedelbar bedömning av parternas beteende.

- 29 Den hänskjutande domstolen har i detta sammanhang och med hänsyn till de straffprocessrättsliga bestämmelserna påpekat att det ännu inte är utrett huruvida det mot bakgrund av bestämmelserna i FN-konventionen, Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan) eller direktiv 2000/78, som syftar till att säkerställa likabehandling i arbetslivet för personer med funktionsnedsättning, är lagenligt att särbehandla en blind person, såsom VA, i samband med dennes utövande av verksamheten som lekmannadomare.
- 30 Mot denna bakgrund beslutade Varhoven administrativen sad (Högsta förvaltningsdomstolen) att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:
- ”1) Ska artikel 5.2 i [FN-konventionen] och av artikel [2].1, [2].2 och [2].3, och artikel 4.1 i direktiv [2000/78], tolkas så, att det är tillåtet att låta personer med synnedsättning tjänstgöra som lekmannadomare och delta i brottmålsprocesser eller:
- 2) Är det konkreta funktionshindret för en person med bestående blindhet ett särdrag som beaktas i samband med vad som utgör ett verkligt och avgörande krav för att tjänstgöra som lekmannadomare, och som motiverar en särbehandling och därmed inte utgör diskriminering på grund av personens ’funktionshinder’?”

Prövning av tolkningsfrågorna

- 31 Det ska inledningsvis påpekas att även om den hänskjutande domstolen i sina frågor inte har hänvisat till bestämmelserna i stadgan, framgår det av begäran om förhandsavgörande att den hänskjutande domstolen vill få klarhet i huruvida det är förenligt med bestämmelserna i direktiv 2000/78 och FN-konventionen samt stadgan att utesluta en blind person, såsom VA, från att utöva verksamhet som lekmannadomare i ett straffrättsligt förfarande.
- 32 Domstolen erinrar om att direktiv 2000/78, på det område som omfattas av direktivet, genomför den allmänna princip om icke-diskriminering som numera slås fast i artikel 21 i stadgan (dom av den 26 januari 2021, Szpital Kliniczny im. dra J. Babińskiego Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Krakowie, C-16/19, EU:C:2021:64, punkt 33 och där angiven rättspraxis).
- 33 I artikel 26 i stadgan föreskrivs att unionen erkänner och respekterar rätten för personer med funktionshinder att få del av åtgärder som syftar till att säkerställa deras oberoende, sociala och yrkesmässiga integrering och deltagande i samhällslivet.

- 34 Under dessa omständigheter ska den hänskjutande domstolen anses ha ställt sina frågor, vilka ska prövas tillsammans, för att få klarhet i huruvida artikel 2.2 och artikel 4.1 i direktiv 2000/78, jämförda med artiklarna 21 och 26 i stadgan och med FN-konventionen, ska tolkas så, att de utgör hinder för att en blind person fräntas alla möjligheter att verka som lekmannadomare i ett straffrättsligt förfarande.
- 35 Det ska inledningsvis erinras om att det framgår såväl av rubriken och ingressen som av innehållet i och syftet med direktiv 2000/78 att ändamålet med direktivet är att inrätta en allmän ram för att säkerställa att varje person behandlas lika ”i arbetslivet”, genom att vederbörande ges ett effektivt skydd mot diskriminering på någon av de grunder som anges i artikel 1 i direktivet, däribland funktionshinder (dom av den 15 juli 2021, Tartu Vangla, C-795/19, EU:C:2021:606, punkt 26 och där angiven rättspraxis).
- 36 I artikel 3.1 a och c i direktiv 2000/78 föreskrivs att detta direktiv, inom ramen för unionens befogenheter, tillämpas på alla personer, såväl inom den offentliga som inom den privata sektorn, inklusive offentliga organ, i fråga om bland annat villkor för tillträde till anställning och anställnings- och arbetsvillkor.
- 37 Av begäran om förhandsavgörande framgår det för det första att uppgiften som lekmannadomare utgör en avlönad yrkesverksamhet, för det andra att VA valdes ut för att utföra dessa uppgifter och placerades vid en brottmålsavdelning vid en domstol, och slutligen att hon i praktiken inte kunde utföra dessa arbetsuppgifter under perioden mellan den 25 mars 2015 och den 9 augusti 2016, och följaktligen inte fick tillträde till denna anställning.
- 38 Härav följer att det i en sådan situation är fråga om såväl villkoren för tillträde till anställning, i den mening som avses i artikel 3.1 a i direktiv 2000/78, som de anställnings- och arbetsvillkor som avses i artikel 3.1 c i detta direktiv.
- 39 Det är vidare utrett att VA lider av ett ”funktionshinder” i den mening som avses i direktivet, eftersom hon har drabbats av permanent synförlust. Begreppet funktionshinder ska enligt fast rättspraxis förstås som en begränsning av funktionsförmågan till följd av varaktiga fysiska, psykiska eller mentala skador, vilka i samspel med olika hinder kan motverka den berörda personens fulla och verkliga deltagande i arbetslivet på lika villkor som andra arbetstagare (se, för ett liknande resonemang, dom av den 11 september 2019, Nobel Plastiques Ibérica, C-397/18, EU:C:2019:703, punkt 41 och där angiven rättspraxis).
- 40 En sådan situation som den som är aktuell i det nationella målet omfattas således av tillämpningsområdet för nämnda direktiv.
- 41 Vad för det första gäller frågan huruvida det föreligger en särbehandling på grund av funktionshinder, erinrar domstolen om att enligt artikel 2.1 i direktiv 2000/78 avses med ”principen om likabehandling” att det inte får förekomma någon direkt eller indirekt diskriminering på någon av de grunder som anges i artikel 1 i direktivet. I artikel 2.2 a i direktivet preciseras att direkt diskriminering anses förekomma när en person på någon av de grunder som anges i artikel 1, däribland funktionshinder, behandlas mindre förmånligt än en annan person behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation.
- 42 I förevarande fall framgår det av uppgifterna i begäran om förhandsavgörande att VA, mellan den 25 mars 2015 och den 9 augusti 2016, inte tilläts delta i någon av förhandlingarna vid hennes avdelning, och detta på grund av hennes blindhet. Hon förefaller således ha utsatts för en mindre

förmånlig behandling, på grund av sitt funktionshinder, än andra domare som tjänstgör vid denna avdelning och som befinner sig i en jämförbar situation men som inte är blinda, vilket utgör en särbehandling som direkt grundar sig på funktionshinder i den mening som avses i artikel 2.2 a i direktiv 2000/78.

- 43 Vad för det andra gäller frågan huruvida en sådan särbehandling kan motiveras med stöd av artikel 4.1 i direktiv 2000/78, ska det erinras om att medlemsstaterna, enligt lydelsen i denna bestämmelse, får föreskriva att sådan särbehandling som föranleds av en egenskap som har samband med någon av de grunder som anges i artikel 1 i nämnda direktiv inte ska utgöra diskriminering, om denna egenskap utgör ett verkligt och avgörande yrkeskrav på grund av yrkesverksamhetens natur eller det sammanhang där den utförs, förutsatt att målet är legitimt och kravet proportionerligt.
- 44 Domstolen har i detta hänseende slagit fast att det inte är grunden för särbehandlingen, utan en egenskap som har samband med grunden för särbehandlingen, som måste utgöra ett sådant verkligt och avgörande yrkeskrav (dom av den 15 november 2016, Salaberria Sorondo, C-258/15, EU:C:2016:873, punkt 33 och där angiven rättspraxis).
- 45 Artikel 4.1 i direktiv 2000/78, jämförd med skäl 23 i samma direktiv, som hänvisar till ”mycket begränsade omständigheter” under vilka en sådan särbehandling kan vara berättigad ska, i den mån den tillåter undantag från icke-diskrimineringsprincipen, tolkas restriktivt (dom av den 15 juli 2021, Tartu Vangla, C-795/19, EU:C:2021:606, punkt 33 och där angiven rättspraxis).
- 46 När det gäller det mål som åberopats för att motivera den ogynnsamma behandlingen av VA på grund av sitt funktionshinder, har TC och UB gjort gällande att anledningen till att VA uteslöts från att delta i förhandlingarna vid den brottmålsavdelning där hon var placerad fram till augusti 2016, var att det var nödvändigt att säkerställa full respekt för principerna i straffprocesslagen, särskilt omedelbarhetsprincipen, och principen om direkt bedömning av den bevisning som lagts fram i syfte att utreda den objektiva sanningen enligt artiklarna 14 och 18 i straffprocesslagen.
- 47 TC och UB har nämligen gjort gällande att lekmannadomarens uppgifter inte kan fullgöras av personer med ett sådant funktionshinder som blindhet. Fullgörandet av dessa uppgifter kräver nämligen i princip vissa särskilda fysiska förmågor, såsom synförmåga.
- 48 Det ska emellertid påpekas att även om det i artikel 67.1 i lagen om domstolsväsendet föreskrivs att en lekmannadomare ska besitta förmågan att utöva sina rättigheter och inte lida av någon psykisk sjukdom, i enlighet med vad som anges i begäran om förhandsavgörande, innehåller denna lag inte några krav på lekmannadomarens fysiska kapacitet och föreskriver inte heller någon grund för uteslutning på grund av ett sådant fysiskt handikapp som blindhet.
- 49 Det följer av samma uppgifter att en elektronisk placering av lekmannadomare infördes från och med den 9 augusti 2016 till följd av att en lagreform, och att VA deltagit i en rad brottmålsförhandlingar från och med detta datum. Den elektroniska placeringen av lekmannadomare som föreskrivs i den nationella lagstiftning som är i fråga i det nationella målet synes alltså ske oberoende av överväganden avseende lekmannadomarens person och de mål som denna ska handlägga, något som det ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera.

- 50 Enligt EU-domstolens praxis kan emellertid besittande av vissa fysiska förmågor anses vara ett "verkligt och avgörande yrkeskrav" i den mening som avses i artikel 4.1 i direktiv 2000/78 för utövandet av vissa yrken såsom brandman eller polis. På samma sätt kan den omständigheten att hörselskärpan måste uppfylla ett minimikrav på ljuduppfattningsförmåga som fastställs i de nationella bestämmelserna således anses utgöra ett sådant krav för att få utöva yrket som kriminalvårdare (se, för ett liknande resonemang, dom av den 15 juli 2021, Tartu Vangla, C-795/19, EU:C:2021:606, punkterna 40 och 41).
- 51 Domstolen har även slagit fast att synförmåga fyller en grundläggande funktion för att framföra motorfordon, vilket innebär att ett minimikrav på synskärpa som införts av unionslagstiftaren för att utöva yrket som lastbilschaufför är förenligt med unionsrätten med hänsyn till målet att säkerställa trafiksäkerheten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 22 maj 2014, Glatzel, C-356/12, EU:C:2014:350, punkterna 54 och 72).
- 52 På grund av arten av lekmannadomarens arbetsuppgifter i ett straffrättsligt förfarande och de förhållanden under vilka dessa fullgörs, vilka i vissa fall kan innefatta undersökning och bedömning av skriftliga bevis, kan synen på samma sätt även anses utgöra ett "verkligt och avgörande yrkeskrav" för yrket som lekmannadomare i ett sådant förfarande, i den mening som avses i artikel 4.1 i direktiv 2000/78, under förutsättning att sådana undersökningar och bedömningar av bevisning inte kan utföras med hjälp av till exempel medicinsk-tekniska hjälpmedel.
- 53 Det mål som TC och UB har åberopat, nämligen att säkerställa full respekt för principerna i straffprocesslagen, däribland omedelbarhetsprincipen och principen om direkt bedömning av den bevisning som lagts fram, kan utgöra ett legitimt mål i den mening som avses i artikel 4.1 i direktiv 2000/78.
- 54 Det ska följaktligen prövas huruvida den åtgärd som vidtagits mot VA i det nationella målet – som innebär att hon helt utesluts från att utöva sin verksamhet som lekmannadomare i straffrättsliga förfaranden – är ändamålsenlig för att uppnå det eftersträlvade målet och inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta mål. Vad gäller denna proportionalitet erinrar domstolen om att arbetsgivaren enligt artikel 5 i direktiv 2000/78, jämförd med skälen 20 och 21 i samma direktiv, är skyldig att vidta de åtgärder som behövs i det konkreta fallet för att göra det möjligt för en person med funktionshinder att få tillträde till, delta i eller göra karriär i arbetslivet, såvida sådana åtgärder inte medför en oproportionerlig börda för arbetsgivaren (se, för ett liknande resonemang, dom av den 15 juli 2021, Tartu Vangla, C-795/19, EU:C:2021:606, punkterna 42 och 48 och där angiven rättspraxis).
- 55 Vad gäller frågan huruvida denna åtgärd är lämplig, ska det påpekas att en sådan åtgärd visserligen bidrar till iakttagande av straffprocesslagens regler vad gäller omedelbarhetsprincipen och principen om direkt bedömning av den bevisning som lagts fram.
- 56 Det ska emellertid i förhållande till frågan om huruvida denna åtgärd var nödvändig konstateras att VA utesluts helt från att delta i de ärenden som handlades av den brottmålsavdelning där hon var placerad, utan bedömning av hennes individuella förmåga att fullgöra sina uppgifter och utan någon prövning av huruvida det var möjligt att avhjälpa eventuella svårigheter som skulle kunna uppkomma.

- 57 Sålös angetts i punkt 54 i förevarande dom är arbetsgivaren dessutom skyldig att utifrån behoven i det konkreta fallet vidta rimliga anpassningsåtgärder för funktionshindrade. Det framgår nämligen av skäl 16 i direktiv 2000/78 att åtgärder för att anpassa arbetsplatserna till funktionshindrade personers behov spelar en viktig roll när det gäller att bekämpa diskriminering på grund av funktionshinder. Domstolen har i detta avseende förklarat att begreppet "rimliga anpassningsåtgärder" ska tolkas i vid bemärkelse så att det syftar till att undanröja olika hinder för att personer med funktionshinder ska kunna delta fullt och verkligt i arbetslivet på lika villkor som andra arbetstagare. Skäl 20 innehåller i detta avseende en förteckning över rimliga materiella eller organisatoriska anpassningsåtgärder samt rimliga anpassningsåtgärder i form av utbildning, som inte är uttömmande (dom av den 15 juli 2021, Tartu Vangla, C-795/19, EU:C:2021:606, punkt 48 och där angiven rättspraxis).
- 58 Denna skyldighet ska tolkas mot bakgrund av artikel 26 i stadgan, i vilken principen om integrering av funktionshindrade personer slås fast för att de ska få del av åtgärder som syftar till att säkerställa deras oberoende, sociala och yrkesmässiga integrering och deltagande i samhällslivet.
- 59 En sådan skyldighet föreskrivs även i FN-konventionen, vars bestämmelser kan åberopas för att tolka bestämmelserna i direktiv 2000/78, vilket innebär att direktivet i möjligaste mån ska tolkas i överensstämmelse med denna konvention (dom av den 15 juli 2021, Tartu Vangla, C-795/19, EU:C:2021:606, punkt 49 och där angiven rättspraxis).
- 60 I artikel 5.3 i FN-konventionen föreskrivs att konventionsstaterna, för att främja jämlikhet och avskaffa diskriminering, ska vidta alla ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att skälig anpassning tillhandahålls.
- 61 Det är för övrigt i integrationsfrämjande syfte som det i artikel 5.3 i FN-konventionen föreskrivs att principen om likabehandling av personer med funktionshinder ska främjas och att diskriminering ska avskaffas. Detta framgår av artikel 27 i denna konvention, enligt vilken dessa personer ska tillerkännas rätten till arbete på samma villkor som för andra, vilket innefattar rätten att kunna förtjäna sitt uppehälle genom fritt valt eller antaget arbete på arbetsmarknaden och i en arbetsmiljö som är öppen, som främjar integration och är tillgänglig för personer med funktionsnedsättning.
- 62 I förevarande fall framgår det av uppgifterna i begäran om förhandsavgörande att VA uteslutits från att delta i straffrättsliga förfaranden utan hänsyn till de berörda ärendena och utan någon bedömning av huruvida det var möjligt att vidta rimliga anpassningsåtgärder, såsom att erbjuda henne hjälp i materiellt, personligt eller organisatoriskt hänseende.
- 63 Det framgår således, med förbehåll för den hänskjutande domstolens prövning, att nämnda uteslutande gick utöver vad som var nödvändigt, särskilt som det av begäran om förhandsavgörande framgår att VA, i egenskap av lekmannadomare, deltog i ett flertal brottmål efter det att systemet med en elektronisk placering av lekmannadomare hade inrättats i augusti 2016. I likhet med vad såväl kommissionen har påpekat i sitt skriftliga yttrande som generaladvokaten i punkt 100 i sitt förslag till avgörande, kan denna omständighet tyda på att hon kan utföra sina uppgifter till fullo i enlighet med de straffprocessrättsliga bestämmelserna.

- 64 Mot bakgrund av det ovan anförda ska tolkningsfrågorna besvaras enligt följande: Artikel 2.2 a och artikel 4.1 i direktiv 2000/78, jämförda med artiklarna 21 och 26 i stadgan och med FN-konventionen, ska tolkas så, att de utgör hinder för att en blind person fräntas alla möjligheter att verka som lekmannadomare i ett straffrättsligt förfarande.

Rättegångskostnader

- 65 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (andra avdelningen) följande:

Artikel 2.2 a och artikel 4.1 i rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet, jämförda med artiklarna 21 och 26 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och med Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, vilken godkändes på Europeiska gemenskapens vägnar genom rådets beslut 2010/48/EG av den 26 november 2009, ska tolkas så, att de utgör hinder för att en blind person fräntas alla möjligheter att verka som lekmannadomare i ett straffrättsligt förfarande.

Underskrifter